

NEOLITSKO NASELJE U SELU BATKOVIĆU KOD BIJELJINE

Praistorijsko naselje na lokalitetu »Gradac« u selu Batkoviću, opština Bijeljina, nalazi se na imanju Poljoprivrednog dobra »Semberija«. To je duguljasto prirodno uzvišenje usred ravnice, visoko oko 2 m, veličine 145x70 m, orijentisano u pravcu SSI-JJZ. Od sela je udaljeno oko 6 km prema severu.

Godine 1966. Poljoprivredno dobro je izgradilo na nalazištu betonsku silos-jamu, dugu 90 m a široku 8,50 m i s obe njene strane podiglo nasip u širini od 5,20 m. Ukopavanjem silos-jame nalazište je dobrim delom uništeno. Meseca jula iste godine Arheološko odeljenje Muzeja istočn Bosne u Tuzli izvršilo je manje ispitivanje na najočuvanijem delu terena, odnosno na platou zapadno od silos-jame. Tu su otvorene tri sonde po sistemu kvadratne mreže sa kontrolnim pregradnim zidovima širine 0,50. Dve sonde su veličine 5x5 m a treća je 5x3 m. Ovim sondama plato je presečen u pravcu sever-jug. Kasnije je zapadno od sonde III, na udaljenosti od 0,50 otvorena sonda IV, veličine 4x3 m. Iskopavanja su pokazala dosta dobro očuvan kulturni sloj, čija debljina varira između 1,70 i 1,90 m. U toku radova ispitana je površina od 72 m² (plana terena i tabla I, 1, 2).

Stratigrafija naselja

Upoređenje vertikalnih profila sondi pokazuje sledeće:

Humusni sloj, debljine od oko 0,30 m, oštećen poljskim radovima, sa veoma malo materijala. Zatim sloj mrke zemlje, kompaktan, sa dosta fragmenata kućnoga lepa. Njegova debljina je skoro 80 cm. Ovaj sloj prelazi u sloj crvenkaste izgorele zemlje sa dosta pepela i gari; dopire do dubine od 1 do 1,20 m. Mestimično, ispod njega se nalazi tanak sloj peska i šljunka, koji prelazi u kompaktni sloj mrke zemlje, pune pepela i gari, kao i fragmenata kućnoga lepa. Taj sloj se prostire do zdravice (profil sonde II).

Prema stratigrafskim podacima izgleda da nije bilo prekida života na nalazištu mada građevinski ostaci ukazuju na postojanje dvaju horizonata stanovanja.

Građevinski ostaci

Građevinski ostaci u kulturnom sloju se jasno izdvajaju u dve faze izgradnje naselja ili dva horizonta stanovanja. Obe faze pokazuju gomile kućnog lepa od porušenih zgrada.

Gornji sloj stanovanja leži na dubini od 1,10 do 1,20 m. Donji sloj se nalazi gotovo neposredno ispod njega i sa ukopavanjem dolazi do dubine od 1,70 do 1,90 m. Na granici između gornjeg i do-

njeg horizonta mestimično se nalazi sloj žutog peska i sitnog šljunka, koji predstavlja sloj nasipa ili nivelisanje terena pre izgradnje zgrada gornjeg horizonta.

U gornjem horizontu stanovanja, na dubini od 0,68 m, otkriveni su veliki komadi kućnog lepa, koji pripadaju porušenim zidovima jedne zgrade. Lep je uglavnom crveno-žute boje, no, mnogi komadi su crni, nagoreli usled dejstva vatre. Na lepu se vide otisci pleve, kojom je bio pojačan premaz zidova. Na nekim komadima se nalazi veoma lepo očuvan otisak kolaca i pruća (negativ armature — tabla I, 3) dok je druga strana lepa zaravnjena. Nađeno je i ostataka stubova koji su izgoreli; od njih je sačuvani otisak u crveno pečenoj ilovači premaza. U istočnom delu sonde I i na severnom delu sonde III otkriven je deo naboja od podova kuće, koji je ležao na sloju mrke zemlje. Najbrojniji ostaci lepa od porušenih zidova otkriveni su u srednjem delu sonde II. Tu je ispod lepa otkriven deo sloj pepela i gari kao i dosta crveno pečених fragmenata keramike. Takođe su ustanovljeni i tragovi kolja, i to dva na južnom a dva na zapadnom delu sonde. Između njih se nalazi očuvan deo naboja poda kuće. Na dubini od 0,84 m otkriven je deo porušene peći čija kalota nije očuvana. Nalazila se na sloju sitnog šljunka, iznad koga je bio sloj pečene ilovače i sloj premaza. Oko peći su konstatovani jaki tragovi gorenja a na lepu oko nje, pored brojnog keramičkog materijala, kugli od pečene zemlje, školjki, puževa, životinjskih kostiju i troske, nađena je i jedna sekira-čekić izrađena od kosti, kao i veći fragmenti jelenskog roga. Pokraj peći je bio ukopan manji sudić ispunjen sitnim peskom (T. II, 2). Ostaci druge peći nađeni su u sondi III na dubini od 0,71 m. To su delovi premaza u čijoj se neposrednoj blizini nalazio fragmentovani kameni žrvanj (T. XIII, 9). Istočno od ove peći, na udaljenosti od oko 1,20 m na dubini od 0,80 m otkriveni su ostaci treće peći.

Kako je u sondi II najbolje očuvan deo naboja poda kuće, tragovi kolja, ostaci zidova i deo peći, možemo utvrditi da su kuće bile solidno građene, mada ne možemo pružiti preciznije podatke o njihovim veličinama i unutrašnjem uređenju.

U donjem stambenom horizontu, ispod sloja ruševina, nalaze se ostaci zidova od zgrade, kao i delovi porušenih peći. Može se konstatovati da su ostaci ovih poslednjih bolje zastupljeni. U sondi III, na dubini od 1,65 m, otkriven je deo peći, u sondi II na dubini od 1,30 m i sondi I na dubini od 1,64 m. U severnom delu sonde I je nađen deo premaza peći koja je ležala na sloju peska i šljunka. Zemlja oko nje je bila izgorena na većoj površini i predstavlja deo sloj sa pepelom i garom. U njemu je bilo dosta crveno pečених fragmenata keramike i troske. Oko same peći je otkriven velik broj životinjskih kostiju, školjki i puževa. Tu je takođe otkrivena i jedna terakota, odnosno fragmenat životinjske figure (T. II, 3 a, b, c). U severoistočnom delu iste sonde otkriven je deo naboja poda kuće, kao i trag kolja. U jugoistočnom delu sonde II takođe je nađen veći fragmenat naboja poda. Tu je otkriven i deo polukružne peći sa delom kalote u visini od 5 cm. Ova peć je imala dva sloja premaza a bila je položena na sloju šljunka, ispod kojeg je otkriven trag još

jedne peći. Nesumnjivo je da je to bila prvobitna peć, koja je kasnije popravljana. I pored ove peći nađeni su fragmenti crveno pečene keramike, troske, ljuštore školjki i puževa, životinjske kosti i jedan sud (T. II, 1).

Ispitani građevinski ostaci u vidu gomila kućnog lepa, delova podova i ostaci peći pokazuju svojim stratigrafskim položajem dva horizonta stanovanja. O veličini zgrada ne možemo pružiti nikakvih pouzdanih podataka, iako možemo naglasiti da su one bile u oba maha građene solidno u već uobičajenoj tehnici drvene konstrukcije sa premazom od ilovače a da su peći imale kalote, takođe sa drvenom armaturom (pleter). Debeli slojevi ruševina, crveno pečene zemlje, gar i pepeo jasno govore o požaru koji je naselje oba puta uništio.

Pokretni materijal

Iskopavanja su pokazala bogatstvo pokretnog materijala. Najbrojnije su zastupljeni predmeti od pečene zemlje. Kameni, koštani i kremeni objekti su slabije zastupljeni.

Kod keramičkog materijala zapaža se grubo i finije izvođenje bez obzira kome horizontu pripadaju.

Sudovi bolje fature su rađeni od prečišćene zemlje ili zemlje koja sadrži veoma sitna zrnca peska. Njihovi zidovi su tanki a neki su prevučeni tankim slojem prevlake. Boje su tamne, sive a u većini slučajeva površina je uglačana. Zastupljeni su konusni i bikonusni oblici a javlja se plitka zdela-pehar na šupljom zvonastom nozi. Obodi su ravni, uvučeni i razgrnuti. Ima sudova sa niskim cilindričnim vratom. Dna su uglavnom ravna. Drške su većinom plastično izvedene. Ukrašavanje je izvođeno kanelovanjem ili glačanjem. Zastupljen je i motiv spirale a na jednom primerku iz gornjeg horizonta vide se tragovi crvene pastuozne boje (tabele III, IV, V i VI, 3 do 6).

Sudovi grublje fature su rađeni od nedovoljno pročišćene zemlje koja sadrži sitnija i krupnija zrnca peska. Njihova boja varira od tamnomrke do sive; neujednačeno su pečeni pa su neki sudovi pod uticajem vatre postali crni. Najbolje su zastupljeni fragmenti sudova sa ravnim obodom, zatim oni sa visokim cilindričnim vratom. Dna su većinom ravna. Ima blago profilisanih, a zastupljeni su primerci punih, šiljastih konusnih nogu sudova; tip noge suda karakterističan za ovaj vremenski period u Bosni. Drške su trakaste i tunelaste. Ove prve su u većini slučajeva bile postavljene ispod oboda, mada se pojavljuju i fragmenti kod kojih drška polazi od same ivice oboda na rame suda. Ima sudova sa tunelastim drškama, kao što je slučaj kod fragmenta buta, gde su vertikalno ili horizontalno bušene. Pored ovih, pojavljuju se fragmenti sa plastičnim drškama dugmastog, jezičastog, bradavičastog i polumesečastog oblika. Ukrašavanje sudova je u najvećoj meri bilo izvođeno nalepljivanjem plastičnih traka ispod oboda ili na ramenu sudova. Ornament je izvođen utiskivanjem prsta u svežu glinu. Na nekim fragmentima se javlja motiv kombiniran od dva niza otisaka na trakama, ili su to jednostavni zarezi nokta. U grubljoj fakturi su bili izrađivani i sudovi sa otvorom za izlivanje (tabela VI, 1—2, VII, VIII, IX, X, XI i XII, 1—3).

U celom kulturnom sloju, naročito pored peći, nalažene su kugle od pečene zemlje, raznih veličina. Većinom su lepo obrađene, dobro pečene; crvene boje. Ima primeraka loše izrađenih, mrke boje, slabo pečenih. Takođe su nalaženi i tegovi od pečene zemlje, ovalnog ili kružnog oblika sa rupom za pričvršćivanje, bolje ili gore obrađeni (tabla XII, 4, 6).

Već je navedeno da je otkriven samo jedan fragmentovani primerak životinjske figure. Interesantno je da nije nađena ljudska plastika, što je najverovatnije slučajnost, pošto takve plastike sa srodnih neolitiskih stanica pokazuju da je ona bila izrađivana.¹

Nalazi kremenog oruđa su dosta dobro zastupljeni. Ima nožica, strugalica kao i komada nukleusa. Kamene sekire su ređe. Nađeno je nekoliko primeraka sekira od lakog belog kamena, tipa obučarskog kalupa, koje su najverovatnije služile u votivne svrhe s obzirom na mekoću kamena. Javlja se oblik sekire-čekića u vidu jednog fragmenta, izrađenog od čvršćeg kamena (tabla XIII, 1—7).

Koštana oruđa su takođe slabo zastupljena. Nađeno je nekoliko šila, poluobrađenih dleta kao i jedna oštećena sekira-čekić izrađena od roga. Ima dosta poluobrađenih rogova (tabla XIV).

Među ostacima životinjskih kostiju najinteresantniji je nalaz lobanje psa, koja predstavlja drugi nalaz ostatka ove životinje na naseljima poznog neolita severoistočne Bosne.²

Privredno-društveni odnosi

Rezultati ovih kratkotrajnih i po obimu malih iskopavanja upućuju na zaključak da su stanovnici naselja (obeju horizonata stanovanja) veoma dobro savladali tehniku izrade keramičkih predmeta, obradu kamenog, koštanog i kremenog alata. Osnovni način privredivanja je bilo obrađivanje zemlje i gajenje domaćih životinja. Mada nisu nađeni ostaci žitarica, obrađivanje zemlje se može ustanoviti na osnovu ostataka pleve nađene u kućnom lepu kao i nalaz žrvnja pored peći iz sonde II. Brojni ostaci životinjskih kostiju, ljuštore školjki i puževa oko peći u oba horizonta stanovanja potvrđuju da su stanovnici naselja, pored školjki i puževa, dobrim delom koristili za ishranu životinjsko meso. Kako se među otkrivenim ostacima životinjskih kostiju nalazi dobar broj jelenskih rogova i kostiju, može se zaključiti da su se bavili lovom radi snabdevanja mesom i kožom. To navodi na pretpostavku da domaće životinje nisu bile u tolikoj meri zastupljene da bi mogle podmiriti sve potrebe stanovnika. Mada nije tačno utvrđeno koje su vrste bile zastupljene na Gracu,³ možemo pretpostaviti, analogno nalazima sa naselja u Gornjoj Tuzli (stratum V), da su gajeni govedo, ovca i svinja, pored utvrđenih ostataka psa.⁴

Relativno slaba zastupljenost kamenog alata omogućava pretpostavku da stanovnici ovih naselja nisu imali dovoljno pogodnih vrsta kamenja za izradu alata, mada je ova pojava već zapažena kao jedna od karakteristika poznoneolitiskih naselja severoistočne Bosne.⁵

Sa društveno-privrednog aspekta stanovnici obeju naselja na »Gradcu« u selu Batkovićima pripadali su prvobitnim zemljoradni-

cima, verovatno još uvek na stepenu motičarske obrade zemlje, a u okviru seoskih rodovskih zajednica. Ostaci pružaju tipičnu sliku neolitskog naselja u kome je, pored obrađivanja zemlje i gajenja stoke, veliku ulogu imalo sakupljanje plodova i lov. Izrada keramičkih predmeta, kamenog i koštanog alata je vršena u samom naselju, verovatno samo za potrebe stanovništva, pošto nisu zapaženi elementi koji bi ukazivali na postojanje razmene ili na import.

Zaključak

Geografskim položajem Gradac predstavlja neutvrđeno naselje izgrađeno na prirodnom uzvišenju usred plodne ravnice Semberije, koju su već tada bili zaposeli periferni nosioci vinčanske kulturne grupe.⁶ Otkriveni pokretni materijal se povezuje sa nalazima na neolitskim naseljima severoistočne Bosne a u osnovnim linijama pokazuje karakteristike vinčanske kulture.

Ornamentalni motiv kanelovanja, nalepljivanja plastičnih traka, urezivanje noktima ili udubljivanje prsta na sudovima grube fakture, oblici trakastih i tunelastih drški, plastične jezičaste, dugmaste ili polumesečaste drške na sudovima bolje fakture, sudovi bikonusnog i konusnog oblika, zdela-pehar na zvonastoj nozi, sudovi sa cilindričnim vratom, bute, sudovi sa otvorom za izlivanje kao i tip životinjske figure zastupljeni su u materijalu vinčanske kulturne grupe.⁷

Međutim, relativno uski izbor oblika i ornamentike na keramici, uočljivi nedostatak kamenog alata, masovnija upotreba kremenog alata i pojava pune, konusne noge suda ukazuju da se radi o jednoj perifernoj grani vinčanske kulturne grupe. Veoma sličan materijal nalazimo na sojeničkom naselju u Tuzli,⁸ na odgovarajućem stratumu naselja Gornje Tuzle,⁹ kao i u Varoši kod Koraja.¹⁰ Interesantno je napomenuti da se među materijalom na Beletnicima kod Obreža nalazi puna, konusna noga suda, koja je okarakterisana kao import, mada i ovo naselje pripada nosiocima vinčanske kulture.¹¹

Prema napred iznetom, otkriveni pokretni materijal, tip naselja i analogni primeri pokazuju da je naše naselje živelo u toku poznoneolitskog vremenskog odseka. Kako među materijalom obeju horizonata stanovanja nema bitnih razlika u tipološkom, stilskom i tehničkom pogledu, može se zaključiti da vremenski interval između propasti prvog, donjeg, naselja i izgradnje drugog, gornjeg, nije dugo trajao i da nije bilo promena u karakteru stanovništva. Verovatno je prvo naselje stradalo u nehotično izazvanom požaru u samom naselju. Drugo je moglo stradati prilikom dolaska novih ljudskih grupa, koje su se tokom poznog neolita kretale tražeći terene za nastanjivanje.

Oba naselja su pripadala nosiocima vinčanske kulturne grupe, koji su na predelima severoistočne Bosne ostvarili jednu kulturnu grupu, čiji se začeci mogu pratiti već od srednjeneolitskog perioda, da bi tokom poznog neolita došli do potpunog izražaja svojim materijalnim ostacima.

NAPOMENE

¹ A. Benac, »Studije o kamenom i bakarnom dobu u severozapadnom Balkanu«, 1964, 122.

² B. Čović, »Rezultati sondiranja na praistorijskom naselju u Gornjoj Tuzli«, GMZ, Sarajevo, 1961, 92.

³ Nije završena detaljna analiza kostiju.

⁴ B. Čović, nav. delo. Prema podacima iz stratuma V—II.

⁵ A. Benac, nav. delo, 94.

⁶ Ibid, 63.

⁷ M. M. Vasić, Praistoriska Vinča, IV.

⁸ I. Puš, »Neolitsko naselje u Tuzli«, »Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne«, Tuzla 1957, 85.

⁹ B. Čović, nav. delo.

¹⁰ A. Benac, »Neolitski telovi u severoistočnoj Bosni i neki problemi Bosanskog neolita«, GZM, Sarajevo 1961, 46—72.

¹¹ B. Brukner, »Praistorisko naselje na potesu Beletnici kod Obreža«, Rad Vojvodanskih muzeja, 11, 1962, T, XII, 9.

ZUSAMMENFASSUNG

NEOLITISCHE ANSIEDELUNG IN BATKOVIĆ BEI BIJELJINA

Der Befund »Gradac« befindet sich auf dem Landwirtschaftlichen Gut »Semberija« in der Gemarkung des Dorfes Batković bei Bijeljina. Das ist eine naturgegebene, längliche Anhöhe, ungefähr 2 m hoch, inmitten einer fruchtbaren Ebene, wo das landwirtschaftliche Gut für seinen eigenen Bedarf einen Betonsilos erbauen liess, und dadurch zum Teil die Ansiedelung vernichtete.

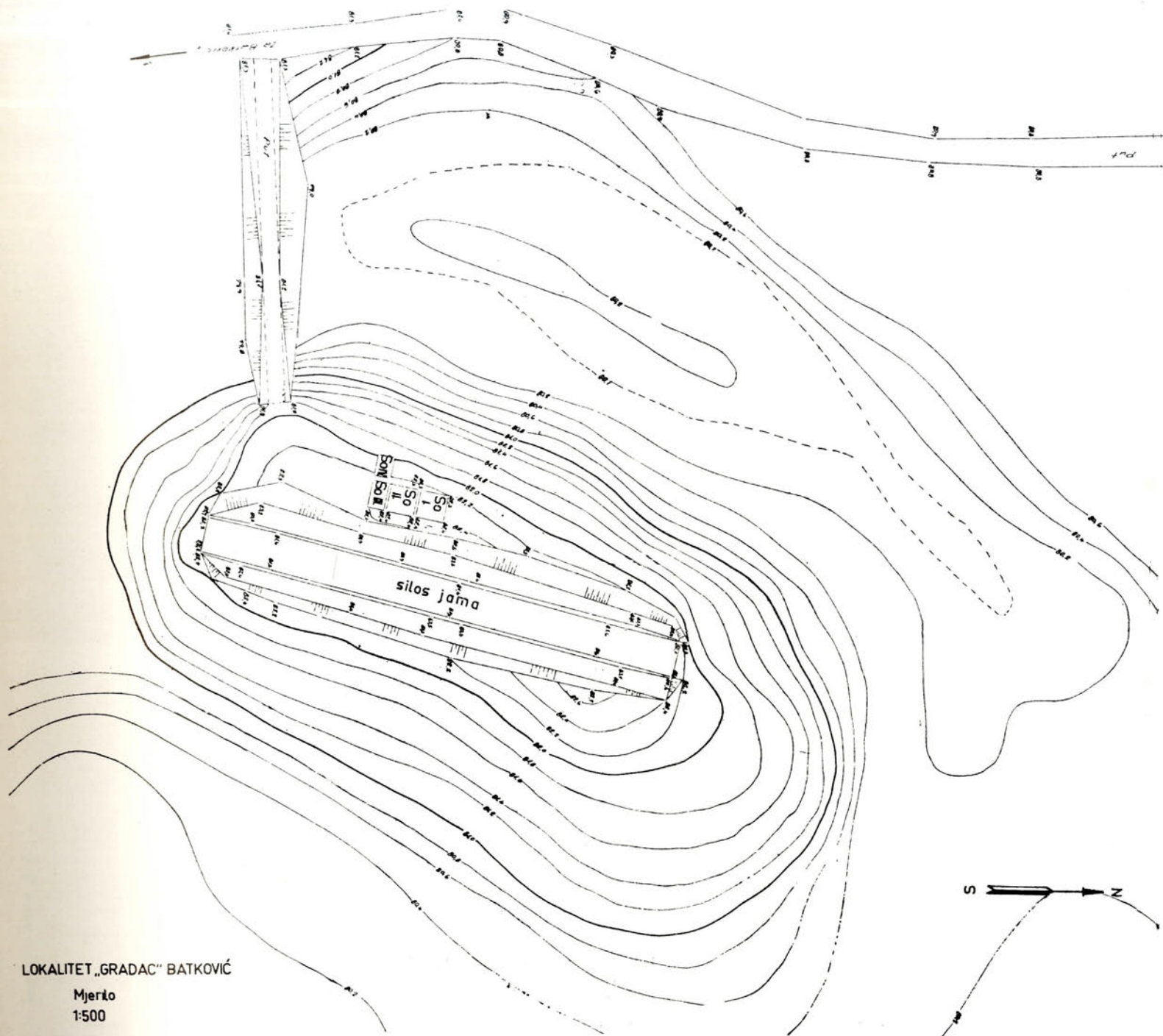
Das Museum Ostbosniens in Tuzla führte kleinere Ausgrabungen auf dem unbeschädigten Teil des Plateaus aus, indem es 4 Probebohrungen (Sonden) aufstellte. Es zeigte sich, dass es sich um eine neolitische Ansiedelung mit zwei Wohnschichten, oder zwei Bauschichten handelt. Die Tiefe der Kulturschicht variiert und beträgt zwischen 1,70 m und 1,90 m. Die obere Bauschicht (Horizont I) liegt in der Tiefe zwischen 1 bis 1,20 m, wo sich auch die massiven Überreste von den Bauwerken, Teile von Wänden, Fussböden und Öfen befinden. In diesem verfallenen Bauwerk und daneben wurde ziemlich viel Keramik, Tierknochen, Kalkschalen von Muscheln und Schnecken sowie auch Küchen- und Silexgeräte gefunden.

In der unteren Bauschicht (Horizont II), deren architektonische Reste seltener und nicht so gut erhalten sind, wurde auch eine grössere Zahl von Keramikfragmente, Knochen und Muscheln, besonders neben den Ofentrümmern aufgefunden. Auch hier werden starke Brandspuren bemerkbar, was darauf hinweist, dass die Ansiedelung durch Feuer verkommen ist. Eine interessante Angabe sei zu erwähnen, nämlich vor dem Bauen dieser Gebäude wurde das Nivellieren des Terrains vorgenommen worden. Das ist eine dünne Schicht von Sand und Kies, die an der unteren Grenze des oberen -I Horizontes bemerkbar ist.

Das aufgefundene bewegliche Material — Keramik, Stein, Silex und Knochen — ist mit den Befunden aus den zeitgenössischen nordöstlichen bosnischen Ansiedlungen verwandt. In den Grundzügen trägt es die Charakteristiken der Kultur von Vinča. Gefässe bikonischen und konischen Formen mit gradem eingezogenem oder aussernandergezogenem Rand, Gefässe mit zylindrischem Hals, Butten, Becher auf Glockenfuss oder Behälter mit einer Öffnung zum Ausgiessen, von besserer oder gröberer Faktur, können in jeder Ansie-

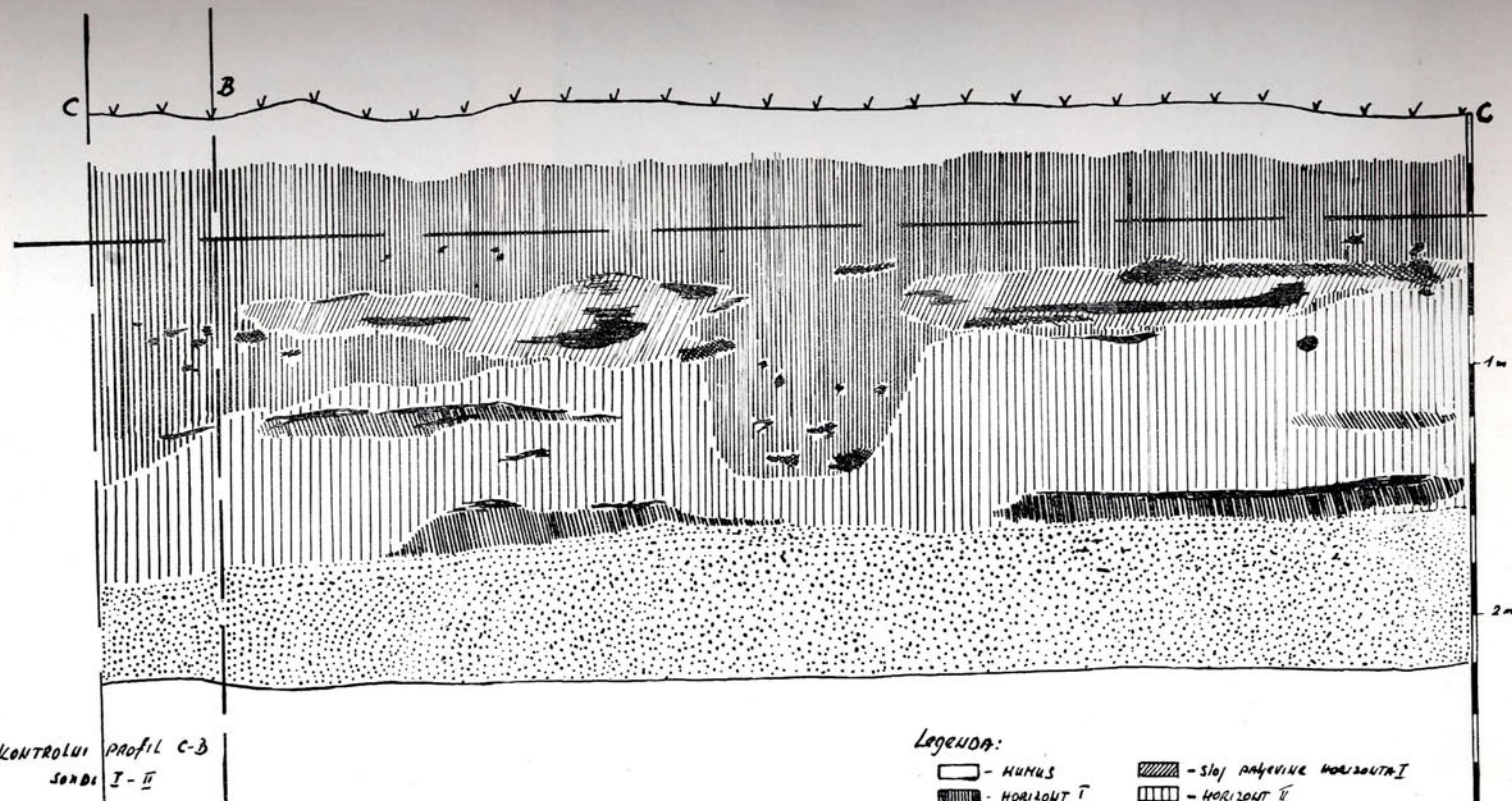
delung der Vinča-Kulturgruppe gefunden werden. Ähnlich ist es auch mit der Art der Verzierungen, Glietterschmuck und Aufkleben der Plastikbänder, die mit Fingerabdrücke oder Nagelkerbe verziert sind, waren Motive, die bei dieser Art von Gefässen verwendet wurden. Das einzige Element, das etwas Neues in dieses Material bringt, und das ausserhalb der Merkmale der Kultur von Vinča zu betrachten ist, ist die Erscheinung dieses vollen, spitzigen, konusartigen Fusses der Gefässe. Diese Form wurde nur in den Ansiedelungen im nordöstlichen Teil Bosniens, zum Beispiel in den Pfalbausiedlungen in Tuzla, Gornja Tuzla oder in Varoš bei Koraj gefunden. Ausser in diesem Gebiet wurde diese Form nur noch in Beletinci bei Obrež aufgefunden und als Import erklärt.

Die Ergebnisse dieser Ausgrabungen haben gezeigt, dass die Einwohner dieser Ansiedlungen sehr gut das Töpfergewerbe, Silex-, Knochen- und Steingeräteverarbeitung gekannt haben. Ihr Haupterwerb war der Ackerbau, obwohl immer noch das Zusammenklauben der Früchte und Jagd zwecks Nahrungsergänzung bestand. Auch die Haustierzucht war ihnen bekannt. Dementsprechend waren sie also ursprüngliche Landwirte an der Sammel- und Jagdrangstufe der Wirtschaft. Zeitlich gehören sie dem späten neolitischen Abschnitt, und dem Hauptcharakteristiken des beweglichen Materials nach, zu den Trägern der Kulturgruppe von Vinča an, dessen Seitenlinien schon im mittleren Neolit mit dem Besetzen der nordöstlichen bosnischen Gebiete begonnen haben. Unsere Ansiedelung zeigt, dass sie im Laufe der Zeit ihre eigene Prägung erhielten, die Merkmale einer zurückgezogenen abseitslebenden Bevölkerung, was sich in der relativ schwachen Auswahl der Formen und Ornamentik bei der Keramik, im auffälligem Mangel an Steinwerkzeug, im massenhaften Gebrauch der Silexgeräte, sowie im Erscheinen des vollen, spitzigen, konusartigen Fusses der Gefässe zeigte und ausserhalb der nordöstlichen Gebiete Bosniens nur als Import zu finden ist.

BATKOVIĆ lok GRADAC

SONDA II - PROFIL B-C

KONTROLNI PROFIL C-B

sonde I - II

RAZMER 1:20

Legenda:

□ - HUMUS

▨ - HORIZONT I

▩ - GAR

▧ - KUČUŠ LEP

▨ - sloj paljevine HORIZONTA I

▩ - HORIZONT II

▨ - sloj paljevine HORIZONTA II

▧ - ZBRANICA

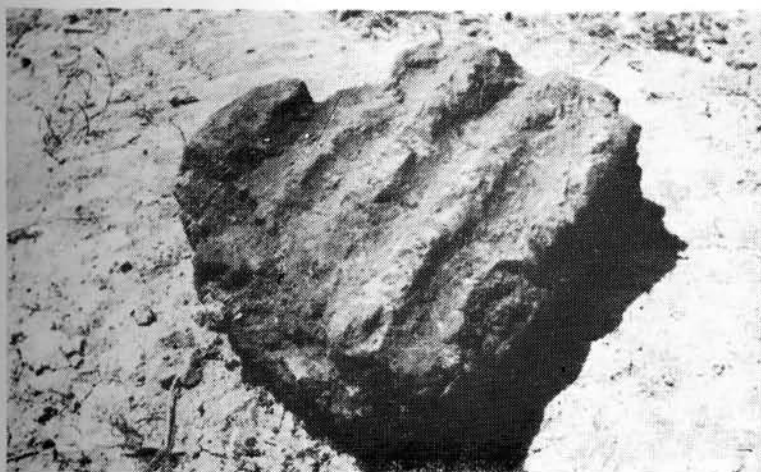
28/9. 1966

1 Silos jama

2 Teren u toku radova

3 Fragment kućnog lepa

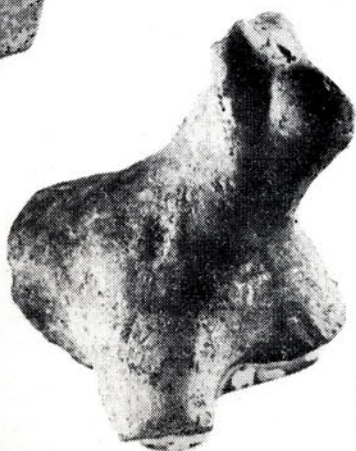
Tabla II

1

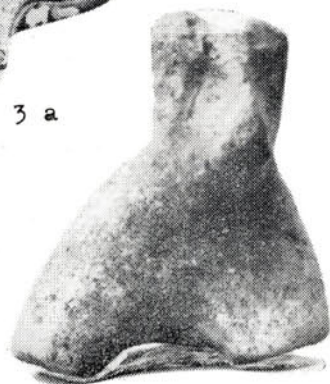
2

3 a

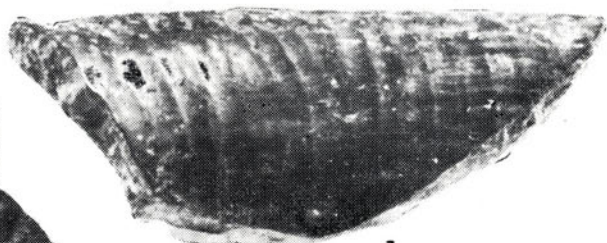

3 b

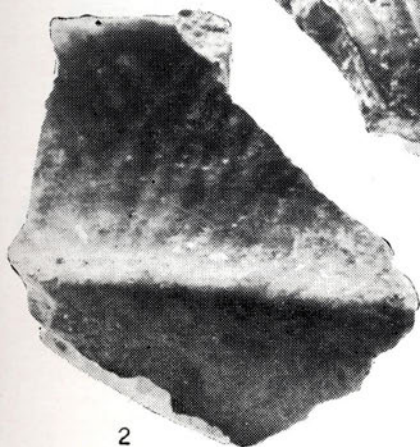

3 c

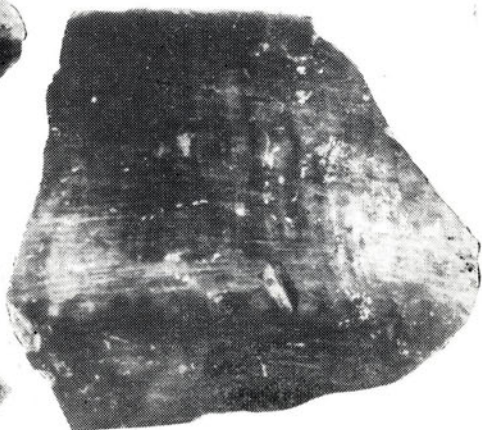
Tabla III

1

2

3

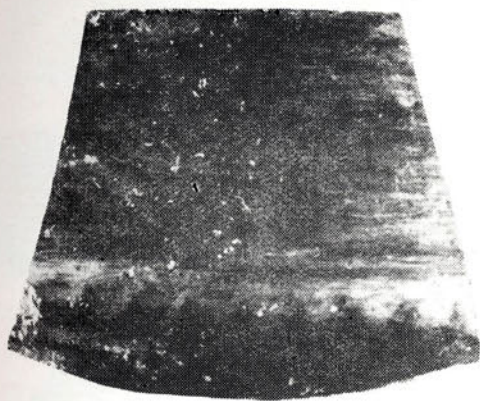

4

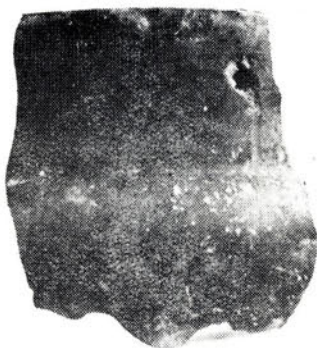

5

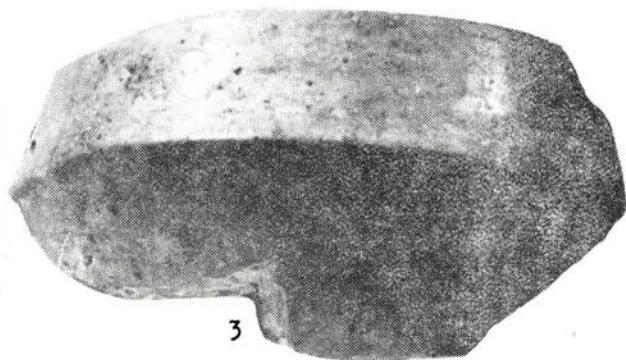
Tabla IV

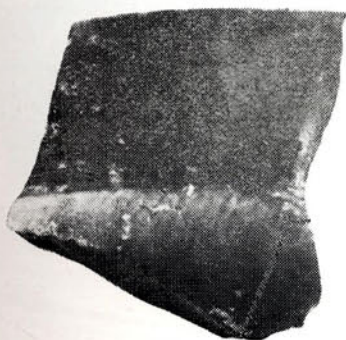
1

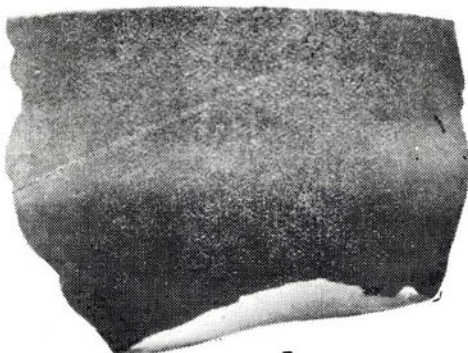
2

3

4

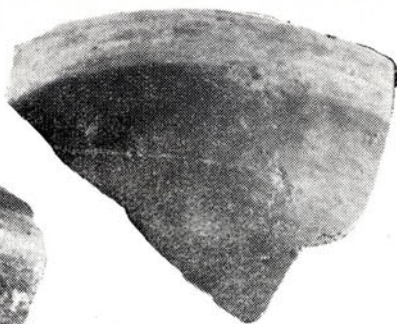

5

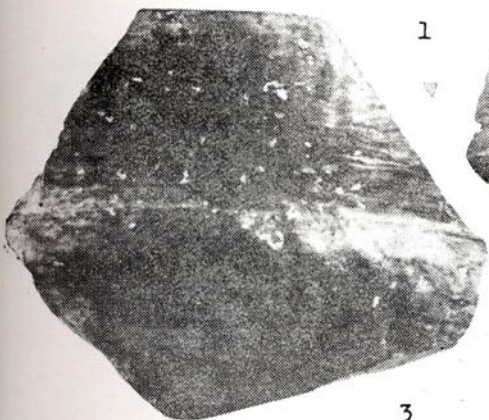
Tabla V

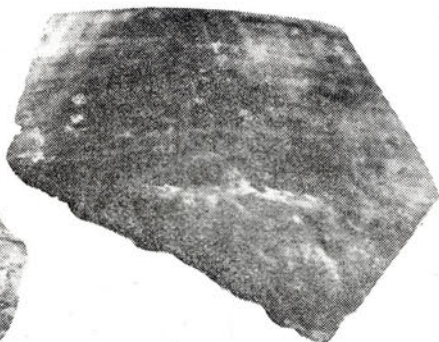
1

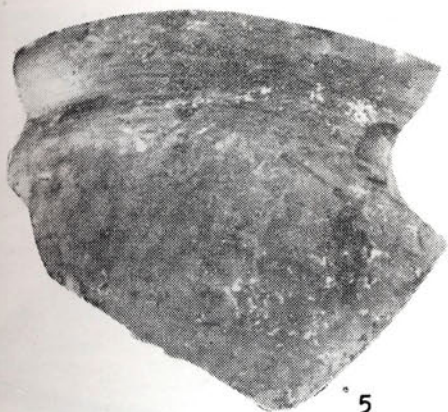
2

3

4

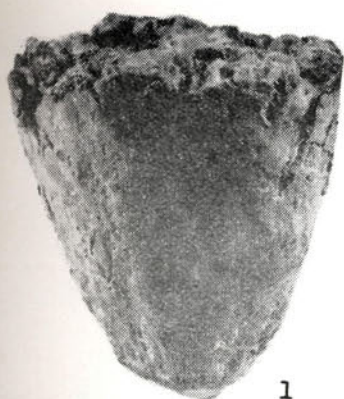

5

6

Tabla VI

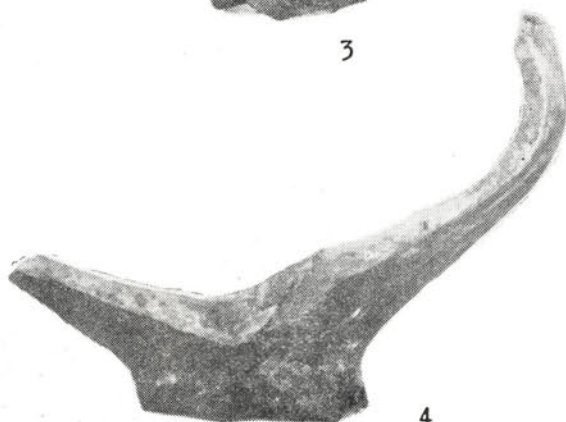
1

3

2

4

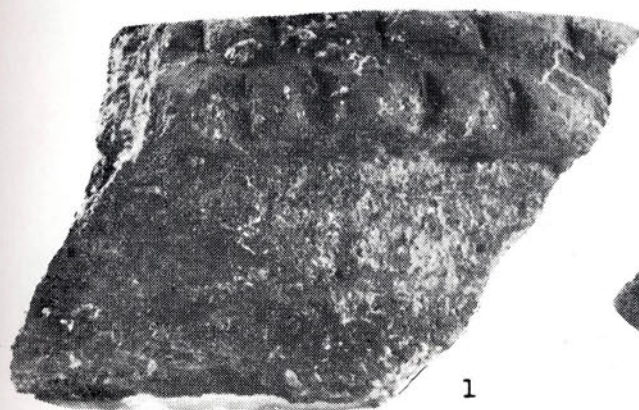

5

6

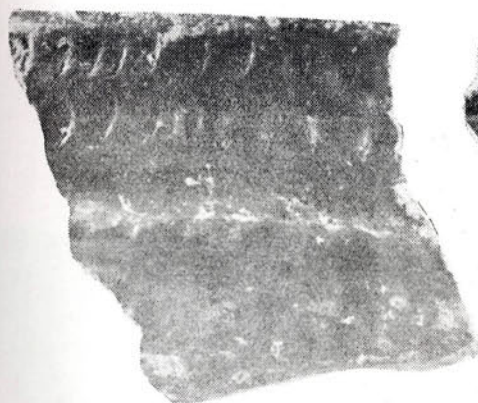
Tabla VII

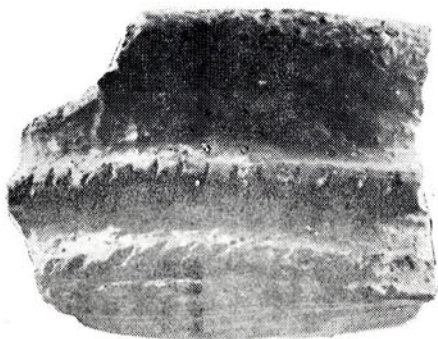
1

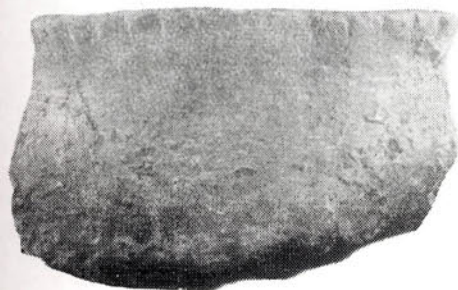
2

3

4

5

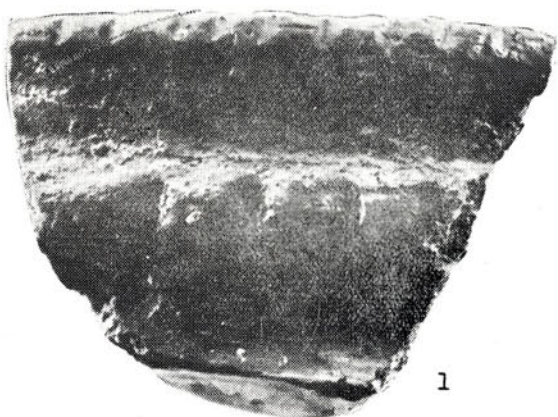

6

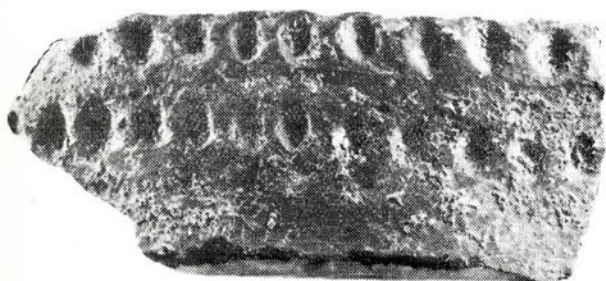
Tabla VIII

2

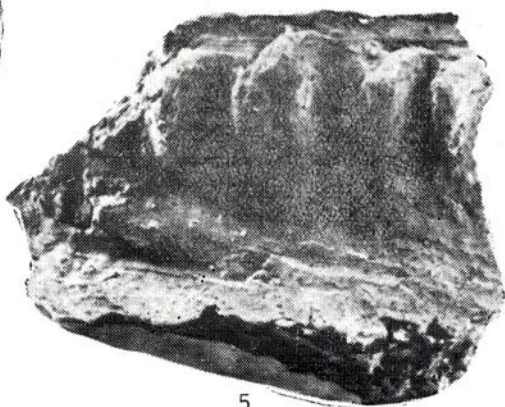
1

3

4

5

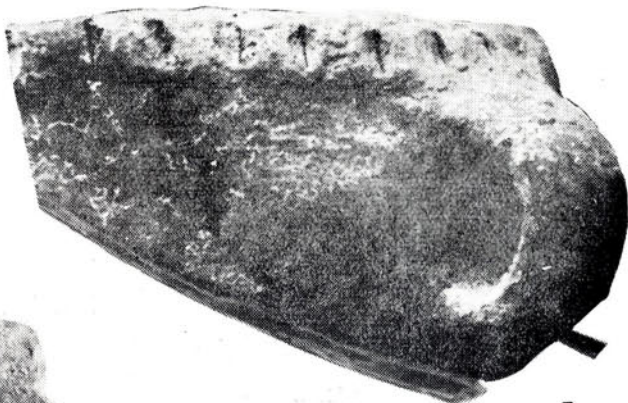
Tabla IX

1

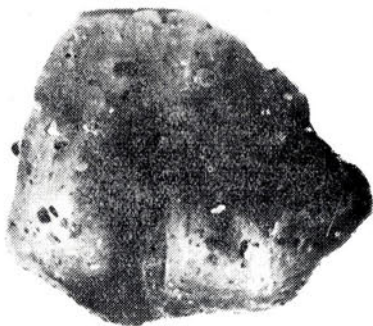
2

3

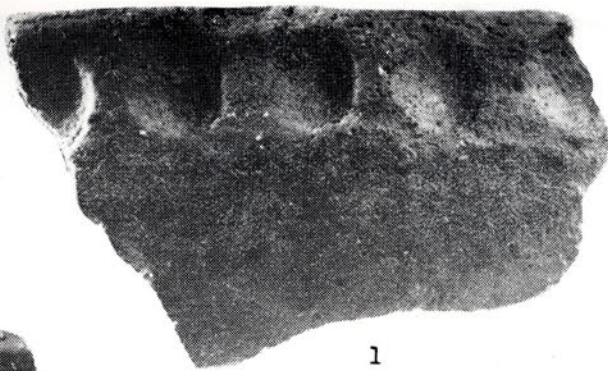

4

5

Tabla X

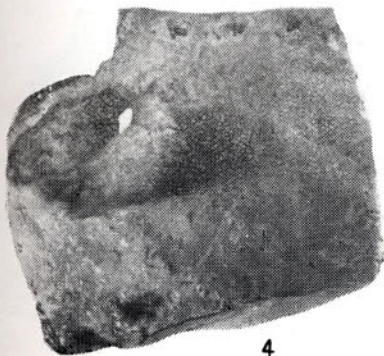
1

2

3

4

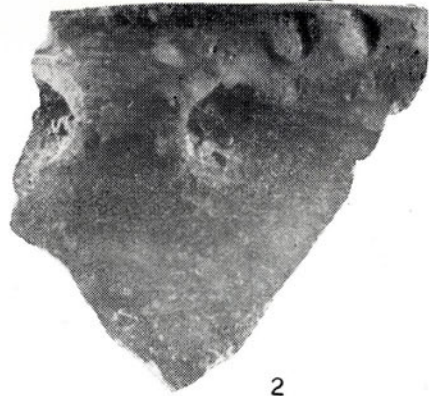

5

Tabla XI

1

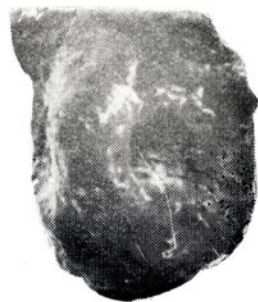
2

3

4

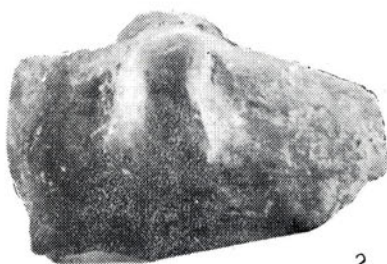

5

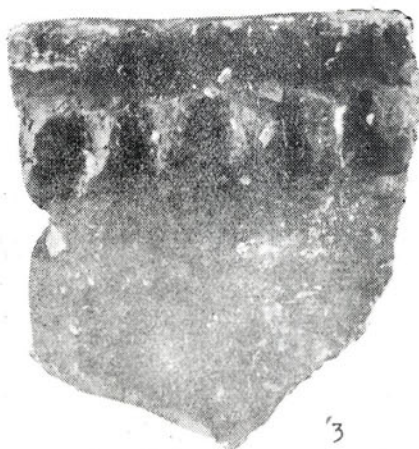
Tabla XII

1

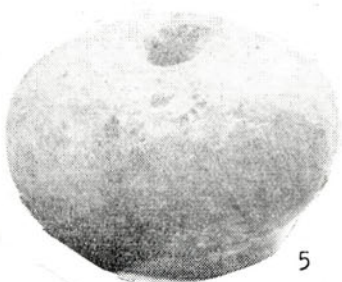
2

3

4

5

6

Tabla XIII

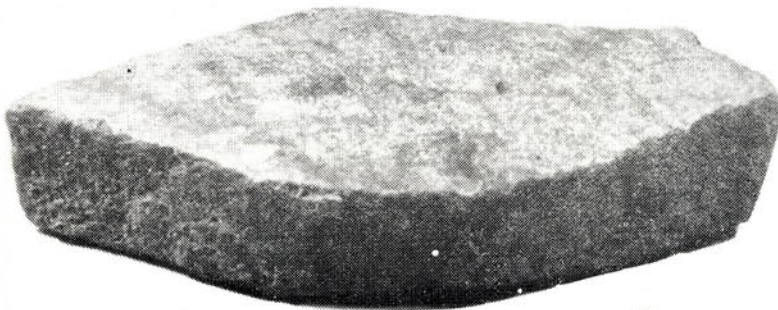
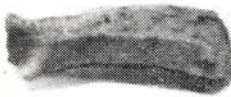
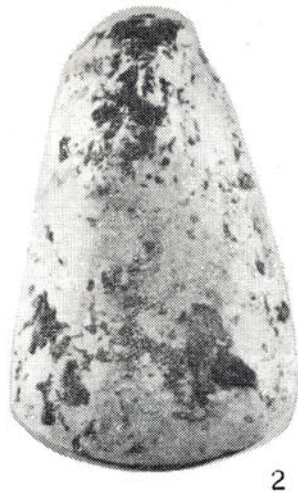
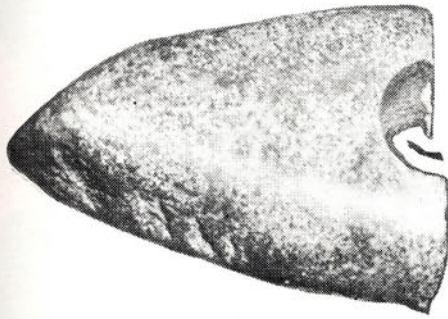
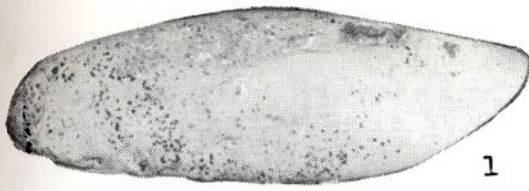
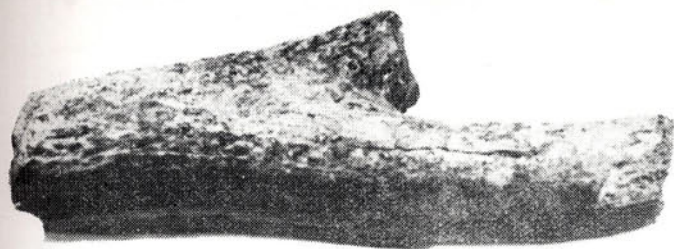

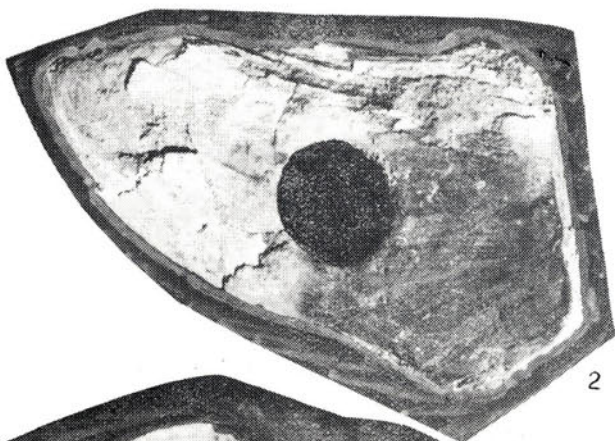
Tabla XIV

1

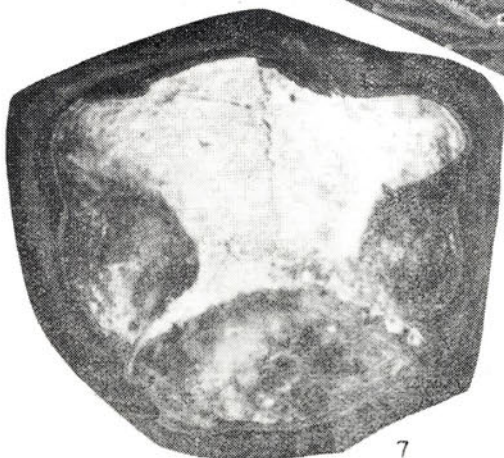
3

2

4

7

5

6

1 do 6-oruđe od kosti i roga; 7-lobanja p.